

ARABA, BIZKAIA TA GIPUZKOA'KO EUSKERAZALEAK EUSKALTZAINDIARI

Bergara, 1978 - IX - 7

Arantzazu'n 1968an Euskaltzaindia'k emandako ARGIBIDEAK, datorren iraillean amargarren urteurrena betetzen dutela-ta, berak euskera batuaz artuko dituan erabakiari buruz, gure iritzia eman nai dugu.

Gure egin-behar au, iru zatitan banatzen dugu:

1. Arantzazu'n esandako batzuek.
2. Amar urte auetan gertatutakoa, ta
3. Bergara'n datorren iraillean artu bear liraken erabakiak.

1.-ARANTZAZU'N ESANDAKO IRITZI BATZUEK.

Lojendio jaunak: "Euskera dagoan egoeran, orrelako sayoak, KALTEGARRIAK izan ditezke. Arrisko aundikoak beñepein". (*Euskera* 1968, 223 orr.).

Aita Mokoroa'k: "Baina betoz orain indarraren aldeko LEGE-JARTZAILLEAK, erriak darabiltzan euskal-izkerak NASPILLATZERA TA BIURRIKATZERA, erriari bereak ez dituen bideetatik bultzaka joan-arazi naiean. Eta ni beldur, ez bataren eta ez bestearen eztan izkuntza nabar, pisu ta elkor orrek ez ote ditun gogoan joko euskaldunik jatorranak, euskal-liburu ta paper guziak erabat zapuztutuzerañó".

"Beude, beude H guzi edo geien-geienak, letra ori gabe beren itzak arrotz egingo litzaizkienentzat. Eta alde emendik, gure jendearentzat betegarri uts eta lanbidea ta zeresana jartzeko bestetarako aztira dotorekeri oiek... Oraingoz bañepein, gure izkuntza esturasunetik atera ta bere buruaz jabetzen asi dedin arte." (*Euskera* 1968 - 224 orr.)

Mitxelena jaunak: "Ni ez nintzan sartuko auzi ontan baldin ikusi ez banu indar berri bat, ez dakit zenbaterañoa, ba-dala".

Gero erabakiak ... ez du esan nai behin betirako izango diranik ... baizik gero ere aztertuko dira eta, agian, emendik urte batzutara Euskaltzaindiak beste erabaki batzuk artuko ditu" (*Euskera* 1968- 240 orr.).

Nik Euskaltzaindiari eskari au: Zilegi ar dezan ... H erabiltzea SAIO BEZELA, begi onez ikusi dezan ... bai erdakoe-kin, bai asierakoekin" (*Euskera* 1968- 245 orr.).

Lafitte jaunak: "Danok saiatu behar ginuke hemengoaren alde ... hangoak eta hemengoak. Nik ez nuke H sartuko emen. Han erraiten dugunez ... Gu iltzera goazi ... hiltzera doan ontzi bati ez lotu: behar bada ni ... ez dut esperantzarik bihotzean ... hemendik behar da" (*Euskera* 1968- 240 orr.).

Iritzi auek, ederki asko erakusten dute noski, an izandeko kezka ta giroa.

2.—AMAR URTE AUETAN GERTATUTAKOA.

EGO-ALDEAN.

Bi sail berezi-bereziak ikusten dira:

Batekoak, H bear dan lekuan eta askotan ez danetan jartzen alegintzen dira. Bide batez, LL ta Ñ kenduaz, "euskalzikera nabar, pisu ta biurria" sortu dute.

Baste saillekoak, ez dugu onartu H ori ta LL ta Ñ erabiltzen ditugu.

Euskaltzaindia'k, erdian gelditu bearrean, lenengo saillekoen alde nabarmen jokatu du, bere ixiltasunakin, bigarren saillekoan idazkera gaitzetzai naiean bezela, ta bitartean, gaur oraindik, idazkera au bakarria izan, Euskaltzaindia'k onartua.

IPAR-ALDEAN.

Euskaltzaindia'k emandako ARGIBIDEeri batere jaramonik egin gabe, lengo idazkeran idazten dute danak.

Beraz, Arantzazu'n emandako ARGIBIDEAk, euskera idatziaren batasunik ez du lortu ta iñork amur emango ez duanez, alperrikakoa ta kaltegarria izan da egindako SAYOA.

Lojendio ta Aita Mokoroa igarle izan ba-lira, etzuten argiago adieraziko, amar urte auetan gartatuko zana.

3.—BERGARA'N DATORREN IRAILLEAN ARTU BEAR LIRAKEN ERABAKIAK.

a) Azkue'ren bideari jarraituaz, GIPUZKERA OSOTUA artu bear litzake EUSKERA BATUTZAT.

b) Euskaltzaindia'k iñor beartu ezin duanez, norbaitek beste idazkeraren bat erabili nai ba-du, ontzat emana izango da.

d) Zailtasunak iñor ez ikaratzeko, Oiñarri-Irakaskintza! —Orokorroan (EGB), eskualdeko euskera erabiliko da.

e) Eskualde bakoitzak bere idazkera du, baiña EUSKERA BATUAran idazkerak, GIPUZKERA OSOTUAK, euskaldun geienen joerara makurtu bear du, H'rik gabe ta LL ta Ñ'kin.

Araba, Bizkaia ta Gipuzkoa'ko Euskerazaleen izenean
Bilbo'n, 1978'ko uztaillaren 26'an

EUSKALTZAINDIARI

Bergara, 1978 - IX - 7

Kardaberaz bazkunak, aurtengo ekainaren 14an izenpetu zuan "Euskeraren gaurko egoera da la-ta agerpena" izeneko idazkiari buruz gaur, uztaillaren 22an Euskaltzaindiari itzal aundiz aurreratzen dizkion iritziak:

- Azkuek euskera nola bateratu lortzeko, bidea erakutsi zigula. Orregatik, h'rik gabeko gipuzkoera osotua danok onartu bear dugula.
- Ikastolai buruz, lurralde bakoitzean bertako euskera erabilli bear dala, E.G.B'ko ikasketarako.
- Ortik gorako ikasketa-mailletan, gipuzkoera osotua erabilli naiez dutenak beste edozein euskera erabilli dezaketela.
- Ortografiari buruz, euskera osotu euskaldunik geienak darabilkitena artu bear duala.

Olazar'tar Martin
Kardaberaz'ek Bizkaia'n lendakari.

Latiegi'tar Bixente
Kardaberaz'ek Araba'n lendakari.

Ayerbe'tar Inozentzio
Kardaberaz'ek Nafarroan lendakari.

Arrinda'tar Anes
Kardaberaz'ek Gipuzkoan lendakari.

“EUSKALTZAINDI”ak

1978'ko irailean, Bergara'n antolatu duen

BATZAR'ari

Bergara, 1978 - IX - 7

Uñestarazu'tař Andoni

Adei onenaz:

Batzar' or'i buruz banatutako itaunketari nire erantzuna eman badiot ere, bidezkoa iruditu zait ortan adierazi ditudan asmoak zeatzago ematea; or'engatik nire txosten au aurkezteko ausartzen naiz asmo oien betegar'ia izan diteken xedeaz.

Gure Efi'aren bizirako euskeraren ebazkizunak dituen aunditasun eta gařantzia dirala-ta, besterik begiratzeke, nire iritzia jakin-erazi nai dut emen, niretzako eginbidea ofela betetzen dudalakoan.

Lenengoz euzkal- ebazkizunaren elburuak ongi zedařitu beař ditugula uste dut, ene iduriko onela nabari ditzakegunak:

– Gure Efi'aren bizirako, euzkera ezinbestekoa dugu, beraz gure Efi guzia, bere osotasunean, EUZKALDUN izan beař.

– Egiazko Efi euzkaldun batean, gizona euzkaldun osoa izaten.

– Ondorioaz, EUZKAL-ERĪ'an mota guziko gai, alkarbide ta gogo-eginkizunetan, euzkera bide nagusia bezela erabiltzen.

– Guzi ortarako egokia izango dan euzkeraren BATASUNA lortzean.

Ene ustez elburu oiekiko batera gatoz guziok, eta bidezkoa danez, elburu oietarako alde ta aurka zer dagoen begiratzeta beařezkoena zaigu, enurarik gabe.

Asi gaitezen aurka zer dagoen begiratzen. Zer esan ordez zertzuk esatea ohea izango litzake, agian.

Aurkakoa dan aundiena, zalantzik gabe, erabili beaf ditugun erderak dira, len oien ama izan zan latera berdin ukan genuelarik.

Guziok ongi dakigunez —beti begien afean daukaguta—, iru erdera oiek batez ere, euzkeran bertan eta gure bizi guzian eragipen izugafia egiten ari dira oso aspaldidanik. Eta eragipen ori, naiz euzkerarentzat naiz euskal-bizi guzirako, oso kaltegrafia izan dugu; erderak sartu zaizkigunean euzkera zokoratuta geratu zaigulako. Araba'n, Napafoa'n.

Eta gure Efi'ko beste alderdi batzuetan ere zer gertatu dan begiratu ezkeru, ukatzerik ez ortaz. Otian auxe izan beaf baitezpadako ondorioa: Erderak gurean euzkera ondatzen du.

Naiz eta ori guzien aldetik egitzat artzen, esandakoa ezin naikoa izan, eta egoki ta beafa izango zaigu astantze ori nola egiten dan eta batik bat azken bi mendeetan nola burutzen dan ikustea.

Lendabizi gure Efi'an erderazko gogo-lantzeak indafez aferazi dizkigute, bide batez euzkera guztiz ufuñaturik gertzeko. Zoritxafez jokera oiek euzkaldun askoren aldetik ontzat artuta izan dira.

Indartze ofen ondorioaz, asi lenengo irakaskintzan eta biziari dagozkion eginkizun guzietan gero, erdera erabiltzeko guztiz bearturik izan gera aspalditik.

Lenengo ikastolara doan euzkaldun utsa dan aufari, asieratik eztiote itzegingo erderaz baño, tutik ulertzan ezpadu ere. Ofela, jokera ori auf euzkaldunarentzat zigof izugafia izan da beti ta edonun. Baña malko ta neke aundien bitartez, ikastolan iru edo lau urte egin ondoren, andik erdalduna egiña ateratzen da, ain zuzen erdaren eragipenagatik; ori dala-ta, argi ikus dezakegu erdal-ikastoletan erderaren eragipena nolakoa dan txafa.

Gero, eguneroko bizian barna sartzen dan izarian, eragipen ori aundi ta indartuko zaio edonori. Ta bide ortan jafaitu ezkeru, azkenez euzkaldun aufari gertatu zaiona, Efi guziari ere gertatuko zaio, ezinbestean.

Alakotz, beaf-beafena izango zaigu, gure izkuntza ta gure Efiaren biziari eutsi nai diogunoi esandako eragipenaren aurka gotofenik jokatzea.

Eragipen ofen azpegi berezi bat, auxe, nabaritzeko: Gaur guziok, gure ikasketak erderaz egin ditugulako, ta ori ere indañez egiña, gure oldozpenak erderaz be dagizkigu. Badakit, edonork eta gai batzuetan bederen, aúfetik bere burua gertu ezkerro, oldozpenak egin eta mamitu ditzakela euzkeraz; baña gertutze ori gabe, edonork ere gai geyenetan, berez, erderaz oldozten duela esan beaf. Eta ortxe ikusteko, bereziki, gure Efi'an jasan beaf dugun gogo-menperatzea nolako aundia dan.

Erderaren eragipena beti izan da ta beti ere izango da berdin; ofengatik gure Efi'a erderaz eriotzera doala ateman beaf da; ta aitzitik, euzkeraz bizira oldartuko zaigu; ezinbesteko ondorioetaz.

Ta erderaren eragipen ori berdin-berdin izango da, edonork eta edozertarako erabiltzean. Alakotz, gureztat erdera dan guzia uztea beaf-beafena da, naiz euzkeran sartuta dagoena naiz inguruan dabilkiguna.

Ba-dirudi Euskaltzaindi'ak, 1956' gañenean Arantzazu'-ko batzañean eman zuen aolku au: "Ba-daki batzarreak zenbait kultura-sailletan itzen eskas gabiltzala. Geroago, bear den garaiean, Euskaltzaindiak bere erabakiak ar ditzan, euskaldun ikasi guztieri eskatzen zaie orretarako egokiera duteñean, gai oriek, bai itzez eta bai izkribuz, euskeraz erabiltzeko, erderara jo gabe, naiz ta nekagarriago izan", eman zueñean, esandako asmoak zituela. Zergatik ezta ontzat artu, gero, aolku on ura?

Azken amaf urte auetan, gurean izan ziran lendabiziko euzkal-ídazleak aurkeztu dizkigute eredu bezela. Baña idazle yaukal aien lana oso aintzakotzat artzeko izanañen, eziña zaigu eredutzat artu, oso laterakoiak izan ziralako, ta ofengatik euzkera lateraren bideetan barna eraman zutelako, gure izkuntzari, egiz, kaltea egiten. Euzkera edatzeko ta indartzeko, bere bideak erabili beaf ditugu beti, ezinbestez, eta ez kaltegañi zaizkion beste guziak.

Azken amaf urte auetan ere, batasunerako bidea bezela "euskerá batua" deitua izan dana guziori saferazi nai-izan da; baña bide ori, esandako izpideengatik, ezin egokia izan iñola ere; ta egiazko bidea beste nunbait aurkitu beaf-izango dugu.

Euzkelgi guzietan erabiltzen dana euzkera da; edo, beste eraz esanda, euzkera izkelgi guzietakoa da. Orixé dala-ta,

egiazko batasuna egin nai baldin badugu, eziña izango zaigu euzkelgi bat bakafik ere bereiztea; ta egiazko batasuna lortzeko, guziak erabiltzea ezinbestekoa izango zaigu.

Orobat esan dezakegu itzai buruz, ezin emengo ala ango euzkelgian erabiltzen dan euzkal-itz bat ere ufuñatu.

Ondorioaz, benetako batasuna egiteko, guziok izkelgi guziak erabili beaf-izango ditugu, bat oñañiz artzean eta gero besteen itz eta adizkerak, betetzeko, erabiltzean, alik eta zabalena izan diteken neufian.

Ortarako, sorayokeria, zabarkeria ta alperkeria, erabat zokoratu beaf-izango ditugu; ta euzkera bera dan bezela artu beaf dugu guziok, bere eřaztasunekin, bere zailtasunekin eta bere almen guziekin; lenengoak ustiatzeko, bigařenak gaintzeko ta irugařenak alik eta neufi aundienean erabili ta zabalitzeko. Naiz eta burutu beaf dan lan ori lařiena izan.

Gure euzkal-gogo-lantzea bere osotasunean burutzeko artu beaf dugu; ori izanezik, beste guzia sasi-gogo-lantze batean geratuko zaigu; ta ontarako eztut uste lanik eta nekerik egitea aintzakotzat onartu beaf danik, ez eta urats tx'kie-na eman ere.

Ořela jokatzean, batasuna berez sortuko da, ta eztugu ortarako iraduz ari beaf; bein bide egokian sarturik, berdin izango da laisteřago ala beranduxeago elbururaño eltzea.

Egi aundi bat bezela, auxe da guziok onartu beaf duguna: Euzkeraren batasuna ez da egingo BEREIZITASUNEAN, ALKARTASUNEAN baizik; batasuna alkartzea baita.

Orixen da nire iritzi sendoa, ta adei onez bera esondatu nai diet guziai.

Len esan dudanez, ez deritzait egokia aũeko beste mendeetan izan diran euzkal-idazleak eredutzat artzea, ta zioak ere aipatu ditut. Aien orde, mende ontakoak izan beaf obeak, berai jařaitzeko: Azkue, Olabide, Lizardi, Orixen, Lauaxeta, Garitaonaindia, Agife, Zaitegi, Ibiñagabeitia ta ařaf.

Eta gerorako, guzientzat, Azkue'ren aldian ibiltzen ziran bideetara beřiz jotzea beařenezkoa deritzait.

Euskaltzaindi'ari buruz, iru egipen auek burutzea egokiena izango litzakelakoan nago:

— Lenengoa, aipatutako azken jokera ortara, bera lenda-biziz eta bereala abiatzean, guziai ere orixen bera esondatzea.

— Bigafena, len ere aipatutako 1956'ko irailean Arantzazu'ko Batza' aundian eman zuen aolkua oñafiz arturik, eta al ditezken laguntza guziekin, lenbailen, egiazko Euzkaliztegia, ots, euzkeraz bakafik egiña izango dan Iztegia, egiten asi dedila. Ta lan ori oso aundia ta urte luzeetan barna burutzeko izan beha' dalako, apika, gaiez-gai ta lenengoz irakaskintzari buruz astean egiten; egikera ori onena izango dala koan.

Gure izkuntza ta gure Efi'aren bizirako ere, gure egiazko Euzkal-Iztegia, ezinbesteko ta ga'antzi aundienekoa dala uste dut. Eta ori alik eta osoena euki arte, egin, egiten eta egingo diran gogo-lantzeari buruzko lanak guztiz bein-beñekotzat artu bea' izango dira. Aitzitik, Iztegi ofi eske' eta bera oñafiz arturik, lanak sakonago ta euzkaldunago egin al-izango dira, izan diteken neu'fi batean bein-betikoak izan ditezten.

— Irugafena, 1936'ga'fen urtean, amaituta, bai ta irartzeko gerturik, Azkue, Olabide ta Orixe'k egiña zeukaten beste iztegia ere argitaratzea. Jaun aiek nolako jakintsuak izan ziran gogoraturik, berak egindako lana eziña da guziok eza-gutu gabe geratzea; ororentzat eta euzkera berarentzat ere onuraga'fienetakoa izango dalako.

Azkenez, naiz Euskaltzaindi'ak naiz euzkera maite dugun guziok, euzkaltzale guzien alkartasunerako alegin aundienak burutzeko gertutzea, guzion eginbidetzat artu bea' dugu. Orogen gain gure izkuntza ta gure Efi'aren bizia begiratu bea' ditugu, bea' baldin bada geron burua ukatzean.

Bayona'n, 1978'ko garaya'filaren 27'ga'fenean

EUSKARA BATUAREN IDAZKERAZ - EUSKARA BAKUNA

Bergara, 1978 - IX - 7

A. Irigaray-J. A. Loidi

EUSKALZAINDI-ko deiari erantzunik, izendatutako batzordekoek oharpen batzuk egiten dituzte idazkera batuari buruz, euskararen ongian xoilik oldoztuz, aldebat utzirik bakoitzen apeta ere.

Agian euskara mintzatuak 10 urte hauetan, irietan irabazi duela esan daike; baiña errixka askotan eta baserrietan galdu. Irietan zabaldu dana berriz ez da euskara sendoa, ahula eta gaizki josia baizik askotan. Utsune hau betetzeko, ikastaro klaseetan (eta ikastoletan) ematen dan mintzairan ez dirala berrikeri bereizgarririk sartu behar iduri zaigu batasunaren aitzakiaz. Orain arte Ikastaroak, filologo edo jakituenendako zuzendu eta apailatuak izan dira gehienak. Irakasleak ez du derrigorrez jakintsua edo gramatikalaria izan beharrik: euskara errikoa ongi jakin behar du, batua baiño lehen; eta horozgainetik ongi irakasteko dohaina edo bokazioa iman behar du, asko jakitea baiño areago; bi gauza edo kalitate hauek diferenteak dira, gure ikastegietan eraino ohartu gabe daudenak. Irakasleak, ikasle xumeen eta jakingabeen maillara apaldu beharko du, eta ez beetik gora. Pedagogiako oiñarri sendo eta baitaezpadakoak, sar arazi beharko ditugu gure ikastaroetan, lan onurakorra egiteko.

Eska ditugu, bestalde, klase arruntak, gramatika gutti edo ezer ez dakitenendako: hauetako millaka daude. eta euskara arrunta hori irakasteko, bada ikasbidé bat: izkuntza basikoa, arronta edo bakuna deitzen dana. Israel-en hebraiera arrunta horrek arrakasta aundia izan du, eta A. Berriatua berak, hango ikastaroetan ibili ondoren, han ikasitakoa hone-la azaltzen du:

“Hebraiera errez-erreza irakasten zitzaien Ulpanit deitu klaseetan; bi tankeratan idazten dute; normal, jende ikasiendako, eta bestea, basikoa, jende guti-ikasientzat, arrontentzat; iru aldizkarietan idazten dute basiko dalakoa, bai radioan eta telebistan ere... ANAITA-SUNA aldizkarian (334), honela jarraitzen du Berriatuak:

“Guk ere hemen holako zerbait egin behar ginuke... baina segur nago, pertsona aunditu (aziak) horietako geienak ikasiko duten euskara, nahi ta nahi ez horri mailako izango da, bestelako euskara ikasteko ez baitute astirik, ez dirurik, ez gogorik, ez gaitasunik, ez beharizanik izango... Gero eta argiago ikusten eta sentitzen nuen herri mailako euskara hori, bestea utzi gabe, seriooki hartu behar genukeela. Israelen erabiltzen duten hebraiera basiko horrea irakurgaiak... letra aundia dute, foto asko, artikulok laburrak, esaldi sinpleak, konpuestorik oso guti, berba arruntak, usatuenak, itz ez-ezagun guti... baztertuz potentzialezko eta subjuntiboko formak... (Evitar las oraciones dobles y de relativo, proferir las formas perifrásticas a las sintéticas: “etorriko naiz”, no “natorke”..., marginar la conjugación en “iketan”; en el básico solo formas en “zuketan”). Israeleko Ulpanit klase horietan ez dugu ezer teoriaz ikasten, ez dugu ezer analisatzen; analisi horiek Lizeo eta Unibersitatetarako dira; hitzak, berboak eta esaldiak, elkarizketan agertzen diran bezelaxe ikasten ditugu eta kito. Maistrak ezdigu aipatzen ere zer den “singular” eta itzegin... goratik (en voz alta)...horixe da inportanteena...Guk ere euskara mota hori (bezelakoa) denen artean moldatu behar ginuke: euskara batua noski...”

Baiñan, hontan, ohar bat eratzeki behar diogu. Aipatutako trabak eta zailtasunak kendu behar baditugu, batuaren grafia zorrotz hori ez da ttipiena; eta gure basikoan, geroago ematen ditugu irispideak kontuan iduki beharko diralakoan gaude. Aditz-forma zailak eta aipatutako gramatikako analisisak, halabaiña, noizean behin sartuko dira, adin bateko ikasle-jendearentzat, euskara basiko hontan.

Bestalde, Berriatuak dio (Anaitasuna 77-7-1):

“Euskera batuan mailak daude. Maila bat goi-goian aurkitzen da; maila hortako euskara ez da erreza; euska-

ra hori ondo ulertzeko eta menperatzeko, asko ikasi behar da... euskara hori mementu hontan behinik behin ezda herriarentzat... Gauza bat da idaztea eta eta erdaraz idatzitako zerbait eskuratzen dutenean, erdaraz datorrena bakarrik irakurtzen dute. Asko idazten dela egia da, baina ez da egia asko irakurtzen denik; herriak oso gutxi irakurtzen du... Baina nola jokatu? Baztertu egingo dugu beste euskara, euskara klasikoa, euskara landua? Ez horixe... momentu hontan nire ustez, egunkarrietan batez ere, oinarrizko euskarari (basikoari) eman behar genioke lehentasuna; berri ixilak euskara hori nahi du... Euskaldun berriek euskara hori behar dute eta deihadarka eskatzen dute..."

Esan guzti horien gaiñetik, bistan da, euskara basiko hortan asteko, Arantzazun orain 10 urte gomendatutako baldintzak jarraitu beharko direla euskara idatzian; eta argitaratzea komeni litzake:

I. Ikastaroetan, euskara bizirik dagoen tokietan, lehenengo ikastaldiak, eskualdeko izkeraz eman beharko dira, nahiz gero, hontan irakurtzen ongi jabetu ondotik, euskara batuan asi, xuxen eta egoki idazten dakien batek gidaturik.

II. Bi idazkerak, zaharra eta batua onartu irakasle etsamintetan eta Literatur-txapelketan, epai mahaieko (eta beste autespenetan ere berdin ahal izan ezker) bi ikusmoldekoak autatuz, konsensu bidez, elkarte gehienetan saiatu ohi dan bezala botoetara joan gabe.

III. "H" letra usatzean berriz, Arantzazuko Batzarrean esan zen bezala, sar bi bokalak bereixten diran kasuetan xoilik ("aho", "ohe", "zuhur", "ohore"...) izenorde demonstrati-boetan ("hau", "hori", "hura"), bai eta aditz-lagun batzuen asieran ("hemen", "hor", "han").

IV. "ll" eta "ñ" zillegi utzi idaztean, "i" bat aurretik sartuz. Iparraldeko izenetan ere asko sarturik daudelako ("Urruña", "Bithiriñe", "Peillen", "izarño", "Urdiñarbe", bezelakoetan). "Y" letra ere usatzekoa da ("yuye", "yayo", "soryesa", "anyereder", "Mayi"...) eta honelako beste itzetan bereziki.

V. Fonetismoak kenduz, itzak osorik idatzi behar dira (gero errial laburtuko ditu) "ez da", "ez dira", "ez dute" esaldiak obetsi, "ezta", "eztira", "etzuen" diralakeen orde (edo

aldatuko ditu), "ohargabe" / "oharkabe", "Aiagorri" / "Aizkorri"... Joera hau ikasleentzat errezago da. Eta argitasun geyago ematen dio, nahasi gabe bere buruak.

Beste oharpen batzuk oraingoz utzirik, baldintza hauek naitaezkoak dirala uste dugu (minimum) euskara idatziaren zuzenbiderako, bai eta izkuntza basikoaren aldera urratz bat eman nahi bada behinik behin.

BERGARAGO BILTZARRERAKO

Bergara, 1978-IX-7

Gereño, X.

Ene ustez, ahal den arinen, euskara batu standard bat finkatu behar dugu. Helburu hau lortzeko, puntu hauk proposatzen ditut.

1. Zerbait adierazteko hitz bi daudenean, bat aukeratu. Adibidez, hauen artean, zein aukeratu behar da?:

ONDO	ala	ONGI
ISIL		IXIL
BERRIZ		BERRIRO
ABUZTU		AGORRIL
HONETAN		HONTAN
EGINGO		EGINEN
BA DAGO (baiezkoa)		BADAGO
HAUEK (suj. akt.)		HAUK
BATZUK		BATZU
BEGIRATU DIO (hura)		BEGIRATU DU
DAUKAT		DUT (noiz?)
IKUTU		UKITU

2. Euskaltzaindiak, lehen bai lehen, hiztegi ofizial bat argitara dezala, euskara batu standard hori finkatzeko.

3. Helburu bera lortzeko, Euskaltzaindiak argitara dezala gramatika ofizial bat.

4. Dei bizi bat egin, euskal idazle eta irakasle guztiei, hiztegi hori eta gramatika hori jarraitzeko.

5. Guzti hau epe labur batean egin beharko litzateke. Orain Euskaltzaindiak ba du dirua behar den jendea liberatzeko, lan hori buru dezan.

EUSKARA BATU STANDARD BAT BEHAR DUGU BEREHALA!

· 1978 Uztaila

ITZ-BUKAERETAKO "RR" GOGORRAK

Bergara, 1978 - IX - 4

Zatarain'darr, Anbrosi'k

Abando'n ikasle nintzanean' orai berrogeitabost urte inguru beraz' erdaldun askori *Agur, eh?* entzuten nien; nere belarrietan *agure* bezelaxe sartzen zan. Geroztik bukaeretakoko "rr" gogorrak beti erre gogor dirala aditzeko eran idatzi bear ditugula uste edun dut.

Beste askok ere gauza berbera pentsatu dude, jakiña, eta orrela idazteko bideak asmatu ere bai. Arana'tar Sabino'k í idazten zuan, Campion'ek r gogorr irakurtzea nai zuan, eta ere leguna r idaztea. RIEB-6, 224...229 aieketan Darricarrère jaunaren "Zazpi-izarak"... izeneko idazki batean Campion'en idazkera agertzen da:

"Izararte garbi edo gau-alde argietan ikhusgai dela, bai ahal dakizue zeru garaiko iphar alderat behatzen delarik izar andana ezagutuenetarik bat, bethi eta bethi itzul-inguruka dabilana."

Dana dala' oraiñ argi utzi nai nukena beste zerbait da: bukaerako erre gogorrak adierazi-bearra euskaldunon artean antziña-antziñako kezka dala. Ona ediren ditudan bukaeretakoko erre gogor mordoska bat:

Mitxelena, Textos arcaicos vascos:

Lasturr, el rio que va ata Lastur, et de Lasturr el rio que viene ata Çaarquin vide, depart de suso Çinçurrçu (1284) (37a) Navarr olatze Landerr erreca beerecoa (37a); (Fuero General de Navarra) guirissellu çorr, ilumbe çorr (54a), (Joan de Eliçalde, 1609): agotic sarr dadinean (116); (Tolosa, 1619): ançarac vaceaquic deadarr eguiten (128a); (Micoleta, 1653): Alcarr on badereche (133a); (Marineo Siculo, 1533):

amarr (147a); (Isasti, Salve) negar ybarr onetan (164a); (Refranes y Sentencias 555?) oñean arr ta beguian negar (175a).

Martínez Díaz, Alava medieval I, 109a: comite Latrone in Ayvarr (1147) (255a) de Arepin fasta Logorr et de Logorra...

Campión, Algo de Historia:

Baryuarr (1333) (4a), Echazarr (12), Ayuarr (13), Lombierr (13), Çiçurr (27), Lombierr (1336) (45), Lombierr (46), Echaçarr (73) (1338), Lombier (74), Guttierr Gonzaliz Quesada (75), Tauarr (1340) (92), Irivaz terr (93), Lombierr (96).

Esaera zaarretan:

Refranes y Sentencias: 36 Çeeyquec maurtuti hoanean ederr eztañic calean; 87 Oñac leorr, haoa eze sendari doque.

Garibai XV: Yç-oc ederr, guei-oc eç.

Zalgitze, 92: Mandoak nor du aita? Bortuko behorr edere-rena ama.

Oihenarte: 618 sorr dezakek; 631 hurr errea (643 ur emaiten) (Noticia de las dos Vasconias, RIEB, 17, 333a) Chacorr, chacur.

Irigarai / (Lizarraga Elkano'koa) Euskera 1959, vizcarr bez nere sineste eria (121a); curr adi lurreraño (122a); alque da ibiltzen ain churr neurtzen (123a); Ta onen echetto atoasco charr erdi urratuan (126a9).

Adema (RIEB 2-761a) Haitzean hezkurr eta / khuia nun emana! (gero: hezkur pikorrak, hezkur bat; beraz letra bakarti aurrean rr, bestela r idazten du).

Irigoyen, Mendigatxa'k Azkue'ri idatziak:

Euskera 1957, 122a: idarr, merezinerr; ezcurr (130); indarr (134); zukugarrrtako (136); zorr (138); bizkorr (143); biarr (144); naroderr (144); artzarr, arzarr, artzarr zaina (145); zarrerr (147); alkarr, chaparr tzú; maklaldierr (149); umerr, zarrtian artio; nabelarr, cañuto belarr, garagarr, chakurr, odol belarr, olabeorr, belarr on (151); alkarr, bazterr, sudurr, bizarr, eri chinkarr (163); sorr, okerr, chikerr, mearr (163); lasterr (164); uzkerr bana (170).

Vocabulario baztanés

Gorosurreta (Euskera 1962) abarr (138), alabearr (140), aparr, apurr (141), astoarr (144), aurr, chatarr (145), bearr

(147), bizkarr (150), charr (151), ederr (152), garr (159), gazur (160), ybarr (163), yndar (164), ystarr, ytassur (165), kampotarr, kedarr, kidarr (168), laster (170), okerr (177), patarr (180), pitarr, plater (181), ubarr, uberr, ur (187), zagarr, zaharr (189), zatarr (190), zigorr (191), ssuurr. *Agud'ek eta Mitxelena'k* agertarazitako *Landucci'ren* iztegia bukaerako rr gogorrez josia dago:

adeudarse=çorr eguin; agua bendita=vr bedeuquatua; agua congelada=vr quarrancatua; aguaducho=vr joana; ay donde tu estás=orr, y agua lequan; arraygar hazer raizes=-guiçon lur asco daucana C; arrugar=chimurr eguin; atemorizar=bildurr egosçi; auer gana de cagar=cacacurr nax; auer miedo=bildurr equi; bahear, echar vaho=lurruña dacarr; balar ouejas=ardiac deadarr eguin; barbado=vicarrduna; cachorro perro=chacurrcumea; clamor gran boz=deadarr andia; clauo de yerro=burrniazco ylçea; colmena=errlateya; colmenero=errlate eguite deuenta; cuantas vezes=çeynbat viderr; cuarenta vezes=viorrogey viderr; culpar=vearr egosçi; curar tener cuidado=arrdura euquia C; centellar=yncar egosçi (centella de fuego=yncarra); cinquenta=viorrogueta amar; decimo=amarrgarrena; demasiadamente=larr; desnarigado=surrvaguea; dezena parte=amarrgarre partea; dia de hacer algo=vearr eguna; diez=amarr; diez veces=amar viderr; ensordarse=sorr eguin; ensordamiento=sorrquetea; espinosa cosa=gauça agarr daucana; graçia en hermosura=graçia, donayrea eder yçatean; granizar=escarrar eguin; gritar=deadarr eguin; hidiondo=usaya dacarr; yugada de tierra=araldia bat lurr; lagrima llorar=negarr eguin; lampiño=bicar guchi B; leñador=egurr eguiten deuenta; leño vno solo=egurr bat; luna=yrarrguia; luzero, estrella=eguneco yrarguia; llorar=negar eguin; mançebo no barbado=mutil biçarr vaguea; maridar=senarr artu; maridable cosa=gauça senarr arçayte erraçia; menester=bearr eun; menester es=bear da; menesteroso=bear deuenta; mentir=guçurr esan; mentirosamente=guçurtia leguez; montar=dacarr, montadu; moscada nuez=vnsaurr mos; nariz romo=surr çapaldua; neuar, hazer nieue=erurr eguin; nogada salsa=vnsaurr salsea; nouenta=laurogueta amar; nuez moxada=vnsaurr moxada; oledor=surr onac daucana; pedorro=vzcarr onçia; peer=vzcarr eguin; pellejero=çamarrguina; pila de agua=pila bat vr; prestamente=lasterr; presto=

lasterr; pringue de torrezno=vrdaya goypea; ribera de rio=vr aldea; retorcer=viurrtu; ikusten danez, rr beti ongi dago, r berriz bizpairu aldiz rr ordez.

Schurhammer, Franz Xaber, I Exabierr, Exavierr (1252), Savierr (1217) (10a); hibentario de los vienes que quedaron en Xavierr (11a); Sta. M de Exabierr (15a); Exavierr 1504 (29); Xabierr Inschrift der Pfarrkir che San Salvador; (26) el Santo Francisco de Xabierr (1626); Exavierr (30) la casa de Chavier que es llana y algo fuerte (carta de Salazar a Cisneros); Xabierr (50a).

Mitxelena, Apellidos vascos: Lazcaiuarr en 1350 (Lazkaibarr; 398).

Auzoko izkuntzetako idazkeretan agertzen eztiran bukaerako rr gogorrak orrenbeste aldiz euskeraz agertzeak zerbait esan nai digu. Idazten doi-doi zekien orrenbestek rr oietara jotzeak euskerak eta euskerazko itzek oien bearra duela, eta bearr ori jakite urriko askok ikusten zudela' argi dago. Orain ere bearr ori badugu. Euskaltzaindiari jokabide edo idazkera ori onartzea, edo gutxienez ere onestea eskatu nai diot. Euskeraren idazkeran zerbait jatorrik eta zaarrik baldin badugu' bukaeretako rr orixe dugu, eta dudarik gabe euskaldunek euskera idazteko asmatua gaiñera, ez kanpotik ekarria.

AIPATZE-ATZIZKIARI BURUZKO TXOSTENAREN AURREIDAZPENA

Bergara, 1978 - IX - 7

Zatarain'darr, Ambrosi'k

Euskaldunik geienok darabilgun *dan* itz-itxuraren ordez' Euskaltzaindiak *den* itz-itxura aukeratu du. Aukera orren alde euskalki batzuetan da > en = den gertatzen dala aipatu digude. Bide orri oker bat ikusten diot: euskaldunik geienen kontrako aukera dala. Gaiñera orren aldeko arrazoia txit makala dala agertu nai nuke emen.

Aipa-atzizkia *en* balitz, eta atzizki orren *e* letrak aditz-jokoen *a* letra aldatzeko aalmena balu' gure aipatze-atzizkidun geienak diranez bestelakoak izan bearko ludeke. Izan ere' euskalki guztietan onela jokutzen dugu:

(NI) dot, det, dut, dvt: dodan, dedan (kaletarren batzuk: deten), dudan, dvdan.

(GU) dogu, degu, dugu, dvgv: dogun, degun, dugun, dvgvn.

(ZU) dozu, dezu, duzu, dvzv: dozun, dezun, duzun, dvzvn.

(ZUEK) dozue, dezue, duzue: dozuen, dezuen, duzuen; dvzie, dvzien

(I) emen Gavel'en iritzia aipatu bear da. DUT Erronkari'n DUD zan bezela' eta orrek DUDAN eta gaiñerakoak adierazten dizkigun bezala' Gavel'ek DUK leen DUG ote'zan dio. (RIEB 12, 341a): agian duk < dug dukan < dugan > duan, haiñ G dek > dekan; BN duk > dukan; R duk > duan; Bc dok > doan; S dük > dūan > dian > diin "pour éviter la confusion avec dū > dian > din".

Guzti oietan argi dago aipatze-atzizkia *-n* naiz *-an* dana. Orduan ¿nola sortu da *den* ori? Emen ere ots-aldaketa bat

dugu, fonetismo bat; euskaldun askok *burua* eta *begia* ordeztu *burue* eta *begie* esaten dudenean egiten duden aldakuntza berbera: duan > duen; autsi *dana* > autsi *dena*, loditu *dana* > loditu *dena*.

Arotzarena'ren "Grammaire basque" liburuan auek dagode:

(182 a) Edozoin-sar dakigun etcherat, agurra zor diogu // Ekarrarazi zuten mendian *bizi zen* ermita bat // Bere burua-ren berotzeko behar *duen* hura galdua duke indarren berri-tzeko // Gizon bat emaztea eri *zuena*, mirikuketa badoha // Baionan zegona Piarres Legungarai deitzen *zen* // (183a) Erre-ge heldu *dena* // Hautsi dugun manamendua // Bakean dagona ez da onhasun chumearen jabe // Arras guztiak dira dohazina-k // Acholarik ez *duena* // Achola ez *duenik* othe da? // Ikus-ten danez *-en* bakoitzaren aurretik *i* naiz *u* dago. Eztut beti ori gertatzen danik esan nai, baiña askotan gertatzen dala bai.

Oni ere zerbait erantzungo diode: *den* eta *duen* esaten diran eskualdeak eta *begie* eta *burue* esaten diranekoak ezti-rala berberak. Emen, Gipuzkoa'n eta Bizkai'n ere badira *den* esaten duden erriak, baiña *de* ere esaten dudenak; esate bate-rako' Ondarroa'n, Zeanuri'n eta Azpeiti'n *etorri de* esaten da. Azkue'ren kantu-liburuko bat ona, Lesaka'n jasoa:

CV 526 (VII-478 okerreko zenbakia)

Amodioa, amodioa
baldin ezpazait mudatzen
egunentxo bat señalatu ta
biok esposa gaitezen.
Zorionean yerri zinaden
Mari Lukainken serbitzen:
gona luzeaz orpo zikinak
ikas! *uen* garbitzen.

Aurpegi eder musu zabala
esku ederren yabea
azak eltzean garbitu gabe
sartzen *ditunen* urdea:
udaberriko lore ederrak
erortzen *dire* negura:
beti gustora biziko danik
eta yaioko mundura.

Ia iñon ere entzuten eztan *ditunen* agertzen zaigu or. Beste onek ots-aldakuntza geiago ditu, baiña *zitzaidan* dio:
CV 185 (Baraibar, Larraun)

Ardanberri sorgiñe,
Añazkarren egiñe:
etxera-orduko kosta zitzaidan
oberen ori agiñe.

Betelure, Betelure:
beti nago ara gure;
Mañeruko ardoa baiño
naiago nuke ango ure.

Beste onetan aldakuntza-bidez sortutako *i* letrek ere ondorengo *a* letrak *e* biurtzen ditude:

CV 689 (Baraibar, Larraun)

Agur Marie,
—ederra den arie—
graziaz betie,
—dena oropiloz betie—
Jauna dago zurekin,
—atorra ederra din berekin—

Joera au aspaldikoa da, didurinez; ikus RIEB 26, 657a NAIARA < Nájera Baiña den > da + en-eztala ikusteko' aski dugu Axularr eta Duvoisin gogoratzea: beti-beti *dabilla* itzari aipatze-atzizkia erasteen *dabillan* idazten baitude. Eta beste askok ere bai.

Gaiñera' *duk* itzak *dukan*, *duken* eta *duan* ematen ditu, baiña *dun* itzak beti *dunan* ematen du. Esate baterako' 1626'-ko idazki batean: "Eska hakio behar *dukana* " Joanes Etxeberri, M.-H. (Lhande'ren iztegian, ESKAtu itzean).

Gogoratu beste au ere: *jícara* > *khikera* BN, L, *kikera* S; *pícaro* > *pikero* BN.

Azkenik Lafitte'ren "Grammaire Basque"tik arturik:

(397a) -n, -an: doan, *duen*, dugun, diozun, dagon, *den*, etxean nintzan denboran, heldu nintzan egun batez, nahi duzun bezanbat (bezala), hemen *giren* ber, aipatu dion gizona, makil batekin zoana, erran diotan gizona, erran dutan gizona, Axularrek diona // ongi *dela*, ez dezala, izan dadila, hiltzen ari zela. Lautatik iruk *-en'* en aurretik *i* edo *u* ageri dude, eta bestearen aurrean zer zegon eztakigu.

Bukatzeko' Axularr'en batzu:

187 hasarretua *dabillan* bati; 44 gerotik gerora gabiltzanoi; 1 *dabillan*; 323 *dabillala*; munduko atseginetan *dabillanak*; (dagoenaren: Lafitte jaunak esan zidanez' *dagoen* lapurteraz bakarrik esaten da) (dagoela) (dioen) l oi *zaikana*.

EUSKALTZAINDIARI

Bergara, 1978 - IX - 7

Udako Euskal Unibertsitatean, hainbat gairen artean egun euskara batuak, ahozkatzean dituen arazoak eta euskalduntze lanak eskatzen duen oinarritzko euskararen premia larria kontutan harturik, hainbeste metodo ezberdin proposatu baita urteotan, ondoko irakasle eta euskara alorretan lanean ari garenok, arazo hau zientifikoki aztertu behar dela garbi ikusi dugu.

Hori dela-ta, bilera bat egin ondoren eta lehendik proposamen konkretu bat prestatua dagoela ikusirik, egokitzat jotzen dugu Mikel Murgiarte eta Miren Cau hizkuntzalariek aurkeztutakoa.

Beharrezkotzat jotzen dugu lehen-bait-lehen lanari ekitea, horrela epe labur batetan Euskal Herri osoan zehar datuak bildurik, alor hontan ondorio batzu ateratzeko posibilitatea izan dezagun.

Euskaltzaindiaren helburu nagusia, euskarari indar ematea izanik, lan honek bere babespean egina izan behar duela iruditzen zaigu.

Bergarako Euskaltzaindiko Biltzarrean, nolabait gai hau aztertua izanen denez, proiektu hau bertan aurkeztea erabaki dugu, gerora begira euskara mintzatuaren bizitzarako eta indartzerako ikerlan sakon bat izango delakotan. Hori dela-ta ondoan sinatzen dugunok eskabide hau egiten diogu Euskaltzaindiari bere babespean lana harturik aurrera eramateko bide egokiak sor ditzan.

Izenpetzen dutenak:

Alfonso Irigoien (euskaltzaina)

Jose Luis Alvarez Emparanza (euskaltzaina)

Miren azkarate (Euskal Filologia irakaslea)

Xabier Zubizarreta (Alfabetatze Euskalduntze Mugimenduko Talde Teknikokoa)

Jesus Mari Larrazabal (UNED-eko irakasleen koordinatzailea)

Albaro Legarreta (Euskalduntze Alfabetatze Koordinakundekoa)

Patxi Uribarren, Juan Luis Goikoetxea, Agustin Ozamiz (Euskal Herriko Unibertsitateko Koordinatzaileak).

Iruñea, 1978-eko 7-27

ELKARRIZKETA

Bergara, 1978 - IX - 7

Moderatzaile: *Satrustegi, J. M.^a*

Partaideak:

(1) *Latiegi:*

“Ba dakit, hiru edo lau izanik, nire aurkako izango zare-tela.

Ez dut erantzunik eskatzen ez eta galderarik ere. Euske-razalekoek ere irakurri dute hurrengo hau eta nirekin batera datoz.

Idazkera nirea da.

“Batzar hontan entzun duguna entzun ondoren, argi ikusi ahal izango dugu Euskaltzaindia lehengo bidetik dihoala. Euskaltzaindia, euskara batu honen alde, hau da, jendeak “el batua” esaten dion hizkeraren alde, jarri dela.

Jende askok, eta jende asko hoiien artean, Kardaberaz Bazkuneko guztiek, Euskaltzaindiak hori egitean, hutsune haundi bat utzi digula usteko dute.

Orain arte Euskaltzaindia Euskararen Akademia zen. Orain “el batua” horren zuzendaritza nagusia bihurtu da.

Nolabait esateko, batu berezi edo konkretu horren Buru-batzarra.

Zail, eta neketsu izango zaigu gaur gero batu berezi hori atsegin ez zaigunoi Euskaltzaindia euskara orokorraren Aka-demiatzat onezagutzea.

Ez dut, orain eta hemen, errua norena denik esango: Euskaltzaindiarena? Gurea? Ez naiz epaile.

Auzikide naizelarik, ezin nindeke epaile izan ere. Baina, hori bera gertatzen zaio Euskaltzaindiari ere. Euskaltzaindia bera, auzi hontan auzikide baita.

Bedi, beraz, gu guztiok epaile, Euskal Herri guztia.

Hutsune honen ondorioak mingarriak litezke. Euskara, Englandera eta beste hizkuntza batzuek bezala, Akademiarik gabe utzi?

Beste Akademia bat sortu?

Eta nik, orain, hemen, beste frase bat idatzi nuen, baina kendu egingo dut, oso mingarri izan litekelako, baina irakurri egingo dut, gero kendu egingo dut: Real Academia de la Lengua Basca-ren edo Erregearen Akademiaren alboan, Herri Akademia bat eratu?

Nik esan nuena hau zen: Ofizialki, Espainiako Gobernuarentzat "Lengua Academia" izango litzatekela eta sorbaledi, beste Akademia hori, herriaren laguntza hutsarekin bizi beharko lukela, Kardaberaztarrok bizi garen bezala.

Zortzi urtetan, hogeit hamar liburu. Gu geure diru hutsarekin eta liburuxka mordo bat argitaratu ditugu.

Baina honek beste zentzu bat izan lezake, eta, horregatik, kendu egingo dut.

Honek ez du esan nahi gu asmo txarrarekin gabil+zanik. Nik uste dut Akademia ere asmo onarekin dabilela.

Nik hau eskaintzen diot Akademiari eta hitz ematen diot. Berak, elkar hizketa nahi badu, Kardaberaz Bazkunarekin eta Euskerazalearekin, Akademia zazpi puntuko borondate onarekin etortzen bada, zazpi puntu t'erdiko borondate onarekin erantzungo diogula guk."

(2) *Oñatibia, M.:*

"Hemen irakurri dira eskabideetan nik aipatu nahi nituenak, eta denok aspertuxeak gaudenez, esan gabe geratzen naiz."

(3) *Xarriton:*

"Nire adineko batzuri bi hitz erran nahi nieke, eta ni ez naiz Euskaltzaindikoa, laguntzaile bat baizik. Euskaltzaindiari gogorki atakatzen diotela, denok aitortu behar dugu hemen, nahiz eta beraiek esan minoria bat direla.

Gu ere minoria bat gara han, Iparraldean. Baina, ongi entzun baditut, batasuna dioten hoiak ere, behar dela egin Euskal Herri osoaren izenean.

Baina, oso hori ea denok berdin ikusten dugun. Euskara bere osotasun guztian hartu behar dugu. Zuen zerrendatan ez da Iparraldeko idazlerik aurkitzen. Eta ba dira gaur egun ere. Ni neuk, berrehun idazle kondatu berri ditut Iparraldean.

Eta ba dirudi, batzuentzat, ez gabela. Ez dut erraiten Euskaltzaindiarentzat. Euskaltzaindian ba dira Iparraldekoak.

Gu gutti gara, baina hor gara. Gu xantaje egiteko bezala hartzen gaituzte.

Iparraldean ere, ba ditugu problemak, ez bakarrik zuek, Kardaberaz eta hoiek...

Iparraldean inkesta batzu bakarrik egin dira. Badira berrogei bat irakasle.

Garbizalekeria ere ba dago, baina guk iparraldekoak ez dugu ikusi nahi ere gaztelania.

Duela hiruzpalau egun izan dugu gutun bat Baionan, Lapurdiko Buru Batzarretik igorririk, dena gaztelaniaz "a-berkideok" izan ezik, Ajuriagerraren mezara deitzen gintuena.

Ezin dut ikusi ere nahi, Gaztelania hau, Iparraldean."

(4) *Iruretagoiena:*

"Orain Euskaltzaindiari: Ea "h" fonema gabe idaztea, begi txarrez ikusiko duen!

Ez dut besterik eskatzen: bai ala ez, bai ala ez..."

(5) *Atxaga, M.:*

"Nik uste dut, Latiegiren kontra, Euskaltzaindia, gehiengoaren Euskaltzaindia dela. Eta harena inoiz sortzen baldin bada, gutxiengoarena.

Euskara batua, lehen bait lehen behar dugu; eta batu hau, aho hizkuntzatik hurbilen izan dadila gaurko euskaran, aintzinekoetan baino.

Euskara batuak bide bat aukeratu du. Eta beronek, herrian arrakasta izan du. Herrian onartua da. Onartua, idazle askorengan. Onartua, aldizkari gehienetan. Onartua, liburu askotan. Onartua, ikastola eta irakaslegoarengan. Eta azkenik Elizak bide hontatik jo du.

Hau ez da eritzi bat; SIADECO-k erakutsi digu zientifiko-ki. Eta ez dakit zergatik zalantzatan jarri behar dugun SIADECO-n lana, orain arte inork ez baldin badu jarri.

Beste gauza bat da Euskaltzaindiak bere arauak eman ditu euskarari eta idazleoi dagokigu, irakurlegoa kontutan harturik, arau hoiak betetzea.

Euskaltzaindiak ez du errurik, euskaraz analfabetoak baldin bagara. Gure euskalkia, justu justu baldin badakigu. Gure hizkuntza, kalean, kaxkartzen ari baldin bada. Euskara galtzen ari baldin bada. Erdaldun asko etorri baldin bada. Horren errurik ez du Euskaltzaindiak.

Biltzar hontan, ikusten ari garenez, bide batetatik doa. Besteek ez digute beste biderik eskaintzen. Hamar urte hauetan, ba zuten beste bide bat eskaintzeko garaia.

Euskara batua, bakarra agertzen da. Eta hau herriak onartu du. Eta honek sortu du arrakasta. Ez bestek.

Euskaltzaindiak bide honi eutsi behar dio; bestela, minoria baten presiopean eroriko litzateke. Euskaltzaindiak, aurrera jo behar du, hemen azaldu diren eritziak haintzakotzat harturik."

(6) *Agirre, Eufronio:*

"Denok agertzen gara batuzaleak. Batua, behar beharrezko dela, denok aitortzen dugu. Baina era berean, aitortzen dugu, euskalkiak zaindu behar direla eta, landu. Hori ezin dugu baztertu.

Nik Euskal Herria, euskarari begiraturik, hiru zatitan sailkatuko nuke:

1. Oraindik, euskara hutsean egiten den herrialdea: Lekeitio, Jatabe...

2. Euskara hitz egin arren herrian, erdal giroan dauden herriak: Gernika, Mungia, Bergara, Tolosa...

3. Euskararik egiten ez den tokia: Bilbo, Erribera...

Hirugarren sailekoak, euskara batutik ikasten hasiko lirateke. Hau hamabost urterarte; gero, euskalkiak landu.

Lehen eta bigarren sailekoak, lehen eta behin beren euskalkia ikasi eta landu.

Hontarako hiru arrazoi jarriko dizkizuet:

1. Errazenetik zailenera jo behar delako.
2. Honela ikasle eta gurasoen artean ez genuke etenik sortuko; hots, euskalkiak lantzen baldin baditugu.
3. Honela, euskalki bakoitza landuko genuke."

(7) *Zarate, M.:*

"Nire ustez, Kintana X. dela eta, gauza asko entzun ditut gaur hemen. Baita Mitxelenarengandik ere. Nire ustez Kintanaren hiztegia, behera doa. Hala ere, Kintanak gizonki jokatu du. Bestetik, Gastañaga Jesusek, uste duenean euskara batuaren kontra doala, batuan idazten duela, eta bizkaitarrontzat oso zaila dela. Kardaberaz taldeko liburuak ere, zailak. Ni hor nago, Bizkaian, erdi bide bat naizelako. Baina Zatarain bezala, ez naiz ezkontzen.

Hemen, ortografia, deklinabide aldetik, ikasi behar haundia dugu. Askotan, pertsonen aurka ari gara.

Nik Arantzazuko arauak onartzen ditut, orrazketa bazu egin ondoren."

(8) *Garmendia, M.ª Carmen:*

"Hamazortzi urtez gerq, ikastolan ari naiz lanean. Izugarri arriturik nago, hemen, egotan, esan diren zenbait gauza.

Bestetik, harrituta nago, irakasleok ixilegi izan garelako, M. Zarate eta besteren bat salbuespenduz.

Harrituta nago, arratsaldeon esan denez, ikastola mailan, herrialde bakoitzean bertako euskara erabili behar dela, E.G.B.ko ikasketetarako.

Nik galdetuko nuke, txosten hau egin dutenak, irakasle ote dira? Ikastoletako errealtateaz zer harreman dute?

Ikastoletako textugintzan, zenbaiteraino partaide izan dira?

Ea konturatzen diren ikastoletako gure hurrek ikastolan jarraia dugu geroaren itxaropena, oittin, argot bat egiten dutela. Hizkuntzaren biktima direla. Diglosia, etab.

Gurasoekin hitz egiten duten hurrek ikastolan eta kalean beste hizkuntza bat egiten dute.

Gauza bat eskatuko nioke Euskaltzaindiari: Jagon sailaz, bakarrik arduratuko litzatekeen Biltzar Nagusi bat egi-tean? Baina, uste dut, irakasle eta Euskaltzaindiak lan batzutan elkar jokatu behar dutela.

Guk eskatuko genukeena zera da: Euskaltzaindiak errealitate hau kontutan hartu eta jagon sailari indar berezi bat ematea."

(9) *Uribeetxeberria:*

"Nik tituluei buruz zerbait esan nahi nuke.

Euskaltzaindiko titulurik ez duten irakasle asko oso min-durik dago. Zergatik?

Euskaltzaindiko askok beste tituluak gutxiezen dituela-ko.

Ni ez nago ez batzurekin ez besteekin. Horregatik propo-samen bat egitera ausartzen naiz:

Euskaltzaindiak, beste eritziak jasoz, presta dezala, pro-gramaketa bat kontenido aldetik, zein euskalki edo euskara batuan eman behar diren aipatu gabe.

Gero, programa hori aztertu eta gainditzten duenak, titu-lua izango du.

Euskaltzaindiak ez dut uste arrazoirik duenik tituluak, euskalki batean edo bestean edo batuan behar direla izan nahi eta ez, erabakitzeko. Hori agintekeria bat litzateke.

Tituluetan kontu haundia izan behar du, tituluak bizitze-ko behar baitira.

Gizarteak erabaki behar du zein euskalkitan nahi dituen kurtsuak eta tituludunak.

Euskaltzaindiari dagokio programaketa egitea."

(10) *Letamendia, J. A.:*

"Galdera bat Uribeetxebarriari: kasu bat aipatzeko Eus-kaltzaindiaren titulua atera ez duenik; euskalkian, euskalkiz egin baldin badu, eta azterketa hori ondo egin baldin badu.

Azterketa presenta dezala. Mesedez kasu bat erakuste-ko."

(11) *Irigoyen, A.:*

“Bat: Letamendiak esan duena ontzat hartzen dut.

Bi: “B” mailarako, dialektologia eskatzen da. Eta, hemen, Bergaran, larunbatero ari izan direnak, dialektologia ikasten ari izan dira. Eta ni ari izan naiz hori ematen.

Etsamina pasatu behar dute.”

(12) *Rotaetxe, K.:*

“Zatarain jaunari “rr” amaierako dela ta, nahasteak ikusten dituzenez; askotan, kontextuak argitzen duela ulertze-ko: Honela ezin nahastatu: Agure, agur. Beste hizkuntzetan ere hau gertatzen da.

Horregatik, nire ustez, bibrante arazorik ez dago.”

(13) *Oregi, Josu:*

“Nire ustez, irakurlego eta ikastoletako inkesta bat egin behar litzateke.”

(14) *Zatarain, A.:*

Euskaltzaindiari eskabide bat: Lehen Mitxelena aipatu du hilen izenak nola aukeratu ziren. Irizpide berberekin erabakizun guztiak erabakitzea, eskatuko nioke.”

(15) *Kintana, X.:*

“Hitz bi, M. Zarateri eskerrak emateko. Agian uste dut, buztana eta adarrak etxean utziak ditudala.”